

התפוררות לבנון – משמעויות לישראל

אורנה מזרחי ויורם שוייצר | 22 ביולי, 2021 | גיליון 1498

ההידרדרות הנמשכת במצבה הכלכלי של לבנון, בצד הכאוס הפוליטי במדינה, מחדדת את הדילמה שלפתחה של הממשלה החדשה בישראל ביחס למדיניותה כלפי לבנון. נראה, כי בכל מקרה על ישראל לאמץ גישה פרואקטיבית יותר ולא לקבל כגזרה משמיים את ההשלכות השליליות של המתרחש בלבנון עליה, ובמיוחד בתרחיש הקיצון של השתלטות מוחלטת של חזבאללה על המדינה והפיכתה לבת חסות של איראן, בדומה לסוריה. הסרת הסנקציות מעל איראן בעקבות חזרה אפשרית של ארצות הברית להסכם הגרעין עלולה להאיץ תרחיש זה. בתוך כך, יש לבחון אם ההתפתחויות האחרונות בלבנון יוצרות הזדמנות לפגיעה משמעותית יותר של צה"ל ביכולות הצבאיות של חזבאללה ולבלימת הניסיונות לייצר "משוואת ההרתעה" חדשה, הכוללת ירי מלבנון בעקבות עימותים בהר הבית ובירושלים.

ויתורו של סעד חרירי ב-15 ביולי על המנדט להרכבת הממשלה בלבנון מבטא את הסחרור שבו מצויה הזירה הפוליטית במדינה זו. זאת, על רקע מצוקתה הגוברת של האוכלוסייה, המתמודדת עם משבר כלכלי מהחמורים שידעה המדינה, הגורם לקשיי פרנסה ומחסור חריף במוצרי צריכה בסיסיים: מזון, חשמל, דלק מים ותרופות, וכן להיעדר תשתיות בסיסיות שאמורה מדינה לספק לתושביה. המערכת הממשלתית הלבנונית, החסרה ממשלה מתפקדת זה כשנה, כמעט משותקת לחלוטין ואין ביכולתה לקבל את ההכרעות המתבקשות כדי להתמודד עם המשבר. גם גורמי הביטחון, ובראשם צבא לבנון, הסובל אף הוא מהמצוקה הכלכלית, מתקשים במילוי משימותיהם. המהלך של חרירי גם הוכיח שוב את רפיונה ואזלת ידה של ההנהגה העשירה והמושחתת, מכל העדות, כולל חזבאללה, המתמקדת בעיקר בשימור כוחה ומעמדה, בלי לגלות כל נכונות לווייתורים לטובת האינטרסים של כלל תושבי המדינה.

כל פתרון לא מסתמן באופק. גם העזרה מבחוץ מתמהמהת: מדינות המערב, אשר התייашו מהציפייה שתיענה בחיוב דרישתם להרכבת ממשלה וקידום רפורמות כתנאי לסיוע, בוחנות הטלת סנקציות על ההנהגה הלבנונית; רוסיה וסין מוכנות לסייע בתנאי שתובטח תמורה להשקעתן; שאיפתו של נסראללה לקבל סיוע מאיראן עדיין איננה מתממשת, בין השאר בשל החשש בלבנון שקבלת סיוע זה תרחיק את האפשרות לקבלת תמיכה בינלאומית רחבה.

בחינת **התרחישים האפשריים** להתפתחויות בלבנון איננה מבשרת טובות: התרחיש הסביר ביותר כרגע הינו תקופה ממושכת של המשבר במאפייניו הנוכחיים, הידרדרות נמשכת עד

כדי התפוררות מוחלטת ואף פיצול של המדינה, ואפילו התלקחות מלחמת אזרחים שלישית. תרחיש קיצוני נוסף הוא השתלטות מוחלטת של חזבאללה על לבנון והרחבת האחיזה האיראנית במדינה.

מה משמעותו לישראל של המשך המשבר בלבנון? בישראל קיימות שתי גישות בתשובה לשאלה זו:

- **התפוררות לבנון רעה לישראל** – מצדדי גישה זו, המשקפת הנחה כי לישראל

אינטרס בלבנון יציבה ופרו-מערבית, גורסים כי למרות מעמדו הדומיננטי של חזבאללה בלבנון, הוא עדיין איננו גורם הכוח הבלעדי וכל הידרדרות נוספת במצבה הפנימי של המדינה, אך תחזק אותו ועל כן עלולה להוביל לשינוי שווי המשקל הפוליטי בלבנון לרעת ישראל, בעיקר לטווח הארוך יותר. שכן, כך ימומש חזונו של נסראללה להפוך את לבנון לבת חסות נוספת של איראן ולחלק אינטגרלי מהציר השיעי. כבר בראשיתו של המשבר הכלכלי-פוליטי המתמשך בלבנון, נסראללה טען, כי על הכלכלה הלבנונית להתנתק מהמערב, לפנות מזרחה ולפתח קשרים עם איראן, עיראק וסוריה. כך שסביר שהתפוררות לבנון תובילה לחיקה החם של איראן והיא תהפוך ברבות הימים למאחז איראני נוסף באזור, בדומה לסוריה.

- **התפוררות לבנון טובה לישראל** – הסוברים כך, ובעיקר הטוענים כי לבנון נשלטת

כבר עתה על ידי חזבאללה, גורסים כי ככל שיגברו הקשיים הפנימיים במדינה זו, כך ישקע חזבאללה בהתמודדות עם תחלואיה (כולל במצב של התפוררות), יתקשה להתפנות לעימות עם ישראל ויאמץ גישה מרוסנת יותר כלפיה. על פי תפיסה זו, גם אם חזבאללה יידחק לבחור בסופו של דבר להשתלט בכוח ולתפוס רשמית את השלטון בלבנון - מהלך שהקפיד להימנע ממנו עד כה נוכח היתרונות שמעניק לו הסטטוס קוו של שימור כוחו הצבאי העצמאי והשפעה פוליטית על הנעשה במדינה מאחורי הקלעים באמצעות בעלי בריתו - תרחיש זה עשוי לשרת אינטרסים ישראליים, על אף חסרונותיו. מעבר לכך, בתרחיש זה, שמשתמעת ממנו זהות מוחלטת בין המדינה הלבנונית לחזבאללה, יגדלו מרחב הפעולה והלגיטימיות של ישראל לפעול מול לבנון, ובמיוחד במצבי עימות צבאיים או במלחמה כוללת.

מגישות שונות אלה לגבי האינטרס הישראלי מול לבנון הקורסת, נגזרות גם תפיסות שונות ביחס למדיניות שעל ישראל לאמץ כיום: הגורסים כי שקיעת לבנון לידי חזבאללה הינה חיובית, תומכים במדיניות האי-התערבות, מה עוד שיכולתה של ישראל להשפיע על המתרחש בלבנון מוגבלת מאוד. מובילי מדיניות זו טוענים שעל ישראל להימנע מלהתערב בהתפתחויות הפנימיות בלבנון, ובוודאי לא לסייע לה, למעט סיוע הומניטארי ישיר או עקיף,

שכן כל סיוע אחר יחזק את חזבאללה. לפיכך, על ישראל להמשיך למקד את מאמציה בהחלשת הארגון.

מנגד נטען, כי עדיין לא קיימת זהות מוחלטת בין לבנון לחזבאללה ובעינו עומד האינטרס הישראלי בלבנון פרו-מערבית ויציבה. אמנם, חזבאללה הינו כיום הגורם החזק ביותר בלבנון צבאית ופוליטית, אבל לא כל הלבנונים נמנים על תומכי הארגון והמשבר הקשה הפוקד את המדינה אף העלה את רף הביקורת כלפיו בשל מעלליו בזירת הפנים. לפיכך, על ישראל לנסות להשתלב במאמצים לאיתור כל דרך כדי לחזק את גורמי הכוח החיוביים בראייתה, המתנגדים לחזבאללה, כדי למנוע את השתלטותו המוחלטת על מוסדות המדינה וכלל תושביה, ואת הפיכת לבנון לבת חסות איראנית. כל זאת כמובן בלי לנטוש את המאמצים המדיניים והצבאיים להחלשת חזבאללה.

למשלת ישראל מומלץ לעדכן את המדיניות מול לבנון בהסתכלות לטווח הארוך ולבחון את השלכות התפוררותה של המדינה הלבנונית על ישראל בפרט ועל האזור בכלל. על ישראל לאמץ גישה פרואקטיבית, שתראה בהתפתחויות הנוכחיות בלבנון גם הזדמנות להשפיע על עתידה של מדינה זו ולא לקבל כגזרה משמיים את מעמדו הדומיננטי של חזבאללה בה ואף את אפשרות השתלטותו עליה בתרחיש קיצון. אין זו המלצה להתערבות ישירה של ישראל בענייניה הפנימיים של לבנון, בדומה לניסיונות הקודמים שנכשלו, וגם לא להתגייסות לסיוע ישיר ללבנון: בכל מקרה, יכולת הסיוע של ישראל מוגבלת, שכן היא נתפסת על ידי מרבית הלבנונים כ"מדינת אויב". כל הצעותיה לסיוע לעם הלבנוני, כולל הצעתו של שר הביטחון בני גנץ ב-6 ביולי להעביר סיוע הומניטרי באמצעות יוניפי"ל, נדחות על הסף.

לפיכך, נדרש לגבש מדיניות שיש בה כדי לתמוך בו זמנית בשני אינטרסים מרכזיים של ישראל, שמוערך שקיים עדיין מרחב לקידום: האינטרס הביטחוני שבהתמודדות עם האיום שמציב חזבאללה, בצד האינטרס בשכנה יציבה ופרו-מערבית מצפון.

כדי לקדם את האינטרס של לבנון פרו מערבית ומשוחררת מהתלות באיראן – על ישראל להמריץ את שותפותיה במערב, בעיקר ארצות הברית וצרפת, המעורבות במאמצי הסיוע ללבנון, וכן את ידיותיה החדשות במפרץ, לפעול ביתר שאת להגשת סיוע מיידי ויעודי לעם הלבנוני, תוך דרישה לפיקוח הדוק על העברת הסיוע כדי למנוע את נפילתו לידי חזבאללה ותומכיו. בתוך כך, חשוב במיוחד לתאם עם האמריקאים את גדיעתם של ערוצי העברת הסיוע מאיראן לחזבאללה, אם יוסרו הסנקציות מעל איראן בעקבות הסכמה בין איראן לארה"ב על חזרה להסכם הגרעין. מבחינת ישראל קיימת חשיבות גם להמשך חיזוקו של צבא לבנון (כמובן מבלי שיועבר לו אמל"ח העלול לסכן את ביטחונה), אשר הוכיח עד כה כי הוא הגורם היחיד המסוגל לשמור על סדר פנימי במדינה, וכן לבחון רעיונות להרחבת הנוכחות/המעורבות הבינלאומית מצד גורמים שאינם חברי הציר השיעי (ארצות הברית וצרפת מצד אחד, ורוסיה, סין וייתכן שאפילו טורקיה מצד שני).

כל זאת, במקביל להמשך המאמץ המתמיד להחליש את חזבאללה הן במהלכים מדיניים – הסברתיים להשחרתו ולביסוס הגדרתו בזירה הבינלאומית כארגון טרור, והן במעשה הצבאי. במישור הצבאי, לצד הצורך בהמשך ההיערכות לאפשרות של עימות בגבול הצפון, נדרש לבחון האם המשבר בלבנון מייצר לישראל הזדמנות לפגיעה משמעותית יותר ביכולותיו של חיזבאללה ולפעול ביתר נחישות לבלימת הניסיון של חמאס, איראן וחזבאללה לבסס "משוואת הרתעה" חדשה מול ישראל, המייצרת קישור בין עימותים על הר הבית ובירושלים לירי לתחום ישראל מצפון המדינה בתגובה לכך, כפי שאירע במהלך מבצע "שומר החומות" ואירוע הירי ב- 20 ביולי בעקבות העימות האלים בהר הבית בתשעה באב.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט